

Uniwersytet Papieski
Jana Pawła II
w Krakowie

ks. dr hab. Robert J. Woźniak, prof. UPJP II
Wydział Teologiczny
PL 31-002 Kraków, ul. Kanonicza 9
tel. +48 421 89 45, 12 370 86 12
robert.wozniak@upjp2.edu.pl
www.upjp2.edu.pl

Recenzja dorobku naukowego
w przewodzie o nadanie
stopnia naukowego doktora habilitowanego
ks. dr. Adamowi Kubasikowi

W odpowiedzi na pismo Rady Doskonałości Naukowej (Z7.4000.8.2020.2.AM) z dnia 22/02.2021 oraz pismo Rektora Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu (110/R/2021) z dnia 01.12.2021, przedstawiam następującą recenzję dorobku naukowego ks. dr. Adama Kubasika. Niniejsza recenzja składa się z pięciu punktów: prezentacji życiorysu Habilitanta (1), analizy jego osiągnięcia naukowego (2) oraz przedstawionych do oceny przyczynków naukowych publikowanych w czasopismach specjalistycznych (3), omówienia działalności dydaktycznej i popularyzatorskiej (4) oraz wniosku końcowego (5).

1. Życiorys Habilitanta

Ksiądz dr Adam Kubasik urodził się 14 lipca 1962 roku w Bytomiu. Odbił studia filozoficzno- teologiczne w wyższym Seminarium Duchownym Śląska opolskiego w Nysie. Zostały one uwieńczone dyplomem magistra teologii w 1991 roku na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu. W latach 1992 do 1995 kontynuował studia we Wrocławiu, które zostały ukończone uzyskaniem stopnia licencjata z teologii w zakresie historii kościoła. Między 1995 a 1997 habilitant uczestniczył w kursie doktorskim. Tytuł doktora teologii uzyskał na podstawie pracy zatytułowanej „Wizja narodu, państwa i Cerkwi ukraińskiej w wypowiedziach i działalności metropolity lwowskiego obrządku greckokatolickiego Andrzeja Szeptyckiego”. Oprócz działalności naukowej, ksiądz Kubasik prowadził również działalność misyjną, duszpasterską i edukacyjną w Peru.

2. Osiągnięcie naukowe

Trudno stwierdzić na podstawie autoreferatu, którą dokładnie publikację autor uważa za swoje osiągnięcie naukowe kwalifikującego do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego teologii. Domyślam się, że chodzi o dwie pozycje książkowe poświęcone dziejom Cerkwi greckokatolickiej w 19. i 20. wieku.

Pierwsza z nich, opublikowana we Lwowie i Krakowie w wydawnictwie błogosławionego Jakuba Strzemię Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Łacińskiego w roku 2016, zatytułowana jest „**Eklezjologia polityczna metropolity Andrzeja Szeptyckiego. Cerkiew greckokatolicka fundamentem niezawisłej Ukrainy**”. Praca liczy 270 stron, na które składają się wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, bibliografia oraz indeks osobowy. Pierwszy z rozdziałów poświęcony jest samemu pojęciu eklezjologii politycznej, które zostaje poddane analizie zarówno z perspektywy swojej historii jak i znaczenia. W tej części pracy autor poświęca dość dużo miejsca rozważaniom skupionym wokół teologii wyzwolenia ujętej i

rozumianej jako kontynuacja i egzemplifikacja teologii politycznej. Warto przypomnieć, że osobiste doświadczenie autora znacząco wpłynęło na charakter tego rozdziału i oprócz swojej merytorycznej wartości prezentuje również pewien walor doświadczenia. Opisywana rzeczywistość teologii wyzwolenia widziana jest bowiem nie tylko z perspektywy podręczników, ale także duszpasterskiej praktyki Autora. Rozdział drugi omawianej pracy stanowi dość obszerne przedstawienie tła i genezy koncepcji teologicznych i politycznych metropolity Szeptyckiego. Autor śledzi tutaj życiorys Szeptyckiego oraz szeroko omawia sytuację społeczną i polityczną Małopolski wschodniej. Omawiany opis doprowadzony jest do roku 1941. Na uwagę zasługuje w tym rozdziale trzeci paragraf, który prezentuje postawę ukraińskich partii politycznych wobec Polski, artykułując różnice ideologiczne związane z różnymi formacjami politycznymi. Ksiądz Kubasik stara się w tym rozdziale wskazać przyczyny, które doprowadziły do konwersji Romana Szeptyckiego z obrządku łacińskiego na greckokatolicki i w konsekwencji przyjęcia narodowości ukraińskiej. Rozdział trzeci monografii księdza Kubasika poświęcony jest roli Cerkwi w perspektywie ukraińskiej świadomości narodowej i niezawisłości państwowej. Zostają tu przedstawione, między innymi, wpływ Szeptyckiego na rozwój ukraińskiego ruchu narodowego oraz postawa metropolity wobec szowinistycznego ukraińskiego nacjonalizmu. Czytelnik znajdzie w tym rozdziale informacje dotyczące struktury organizacyjnej i terytorialnej cerkwi greckokatolickiej w Drugiej Rzeczypospolitej oraz omówienie szerokiego tła społecznego wspomnianych zagadnień. Rozdział ten omawia również zaangażowanie Szeptyckiego w różne wymiary życia społecznego od obrony ludzkiego życia, nienaruszalności cudzej własności przez prawo człowieka do dobrego imienia, aż do troski metropolity o wychowanie kleryków i relacji metropolity z ukraińską inteligencją. Przytoczone analizy pozwalają pod koniec rozdziału syntetycznie opisać religijne odrodzenie w perspektywie działalności Szeptyckiego. Rozdział czwarty traktuje o prawdach wiary w relacji do działalności politycznej Szeptyckiego. Ta część pracy poświęcona jest dość dokładnym analizom dogmatycznej zawartości nauczania i działalności Andrzeja Szeptyckiego. Ksiądz Kubasik pokazuje teologiczne poglądy metropolity, co pozwala zrozumieć i dostrzec intelektualne kompetencje Szeptyckiego wplatające się w złożone zagadnienia natury polityczno-społecznej. Jak informuje autor, celem pracy było ukazanie wpływu politycznego zaangażowania się metropolity Andrzeja Szeptyckiego w jego duszpasterską posługę. Monografia jest dobrym przykładem syntetycznego ujęcia i połączenia wątków pastoralnych, praktycznych oraz

dogmatycznych. Wskazuje ona na istnienie zależności w działalności i nauczaniu, świadomości teologicznej i społecznym zaangażowaniu metropolity Szeptyckiego. Zastosowana metodologia, jak i zaplanowany zakres pracy, od strony formalnej, pozwalają czytelnikowi, również temu nieobeznanemu w teologii, zobaczyć na przykładzie Szeptyckiego jedność działania i myślenia w chrześcijaństwie. Ten aspekt pracy uważam za bardzo istotny, a jego naświetlenie za atut prezentowanej monografii. Książka stanowi nie tylko pewnego rodzaju kompendium wiedzy na temat Szeptyckiego, ale może służyć również jako za przewodnik dla wszystkich, którzy z różnych powodów łączą działalność duszpasterską i polityczną. Połączenie duszpasterstwa i polityki, życia publicznego i zaangażowania w problemy natury politycznej stanowi dzisiaj jeden z istotnych tematów debaty publicznej. Nie ulega wątpliwości, że książka księdza Kubasika może być dobrym przewodnikiem i mapą drogową po meandrach, trudnościach i pozytywach łączenia obu rodzaju działalności. Książka księdza Kubasika wyraźnie ostrzega przed zbytym upolitycznieniem kwestii religijnej będącej *de facto* jej instrumentalizacją. „Analizując działalność metropolity Andrzeja Szeptyckiego, twierdzi autor monografii, łatwo dostrzec niebezpieczeństwo z jakim wiąże się polityczne zaangażowanie duszpasterza. Zamiast głosić ewangelię i prowadzić wiernych do wiecznego zbawienia, stał się politycznym działaczem realizującym doczesne cele. W jego przepowiadaniu Słowo Boże zastąpiły idee polityczne. Zakwestionowana została uniwersalność Ewangelii, a w szczególności przykazanie miłości bliźniego”.

Druga wspomniana pozycja zatytułowana jest „**Ukraiński prorok. Społeczno-polityczna i religijna działalność biskupa Grzegorza Chomyszyna. Troska o wieczne i doczesne dobro narodu ukraińskiego**”. Książka została opublikowana na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu w 2020 roku. Liczy 236 stron, wstęp, trzy rozdziały, zakończenie, bibliografię, indeksy oraz skrócone biogramy swoich głównych bohaterów. Opiera się na gruntownym studium listów pasterskich biskupa Chomyszyna oraz analizie pozostałych jego dzieł, szczególnie pracy *Dwa królestwa* i jest obszernym przedstawieniem jego życia i działalności.

Monografia składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy z nich przedstawia sytuację społeczno-polityczną i religijną w Małopolsce wschodniej w czasach posługi biskupiej Grzegorza Chomyszyna. Rozdział zaczyna się zarysem historii powstanie diecezji stanisławowskiej. Drugi paragraf poświęcony jest analizie prasy ukraińskiej w czasie posługi

biskupa Chomyszyna. Następnie autor analizuje działalność Ukraińców na rzecz powstania państwa ukraińskiego. Rozdział drugi wspomnianej monografii zatytułowany jest „Działalność Chomyszyna na rzecz powstania i rozwoju narodu i państwa ukraińskiego”. Zaczyna się on od przedstawienia zasad budowy istnienia państwa oraz narodu. Istotna część tego rozdziału zawarta jest w paragrafie drugim, gdzie ksiądz Kubasik przedstawia postawę biskupa Chomyszyna wobec ukraińskiego nacjonalizmu. Postawę, która w odróżnieniu od tej przyjętej przez metropolitę Szeptyckiego była wyraźnie negatywna. Ostatnie dwa paragrafy drugiego rozdziału poświęcone są najpierw stosunkowi biskupa Chomyszyna do Polski i Polaków, a następnie jego relacji do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i hitlerowskich Niemiec. Trzeci rozdział skupiony jest na wątkach istotnie teologicznych i przedstawia nauczanie biskupa Chomyszyna na temat zbawienia wiecznego jako celu ludzkiego życia. Między omawianymi tematami teologicznymi znajdują się następujące: powołanie człowieka do życia wiecznego z Bogiem, znaczenie Cerkwi katolickiej dla zbawienia człowieka, sakrament kapłaństwa, stan zakonny, tajemnica Eucharystii rozumianej jako źródło życia wiecznego. Monografia posiada wstęp, zakończenie, bibliografię, indeksy oraz zaopatrzona jest w krótkie biogramy głównych bohaterów opowieści księdza Kubasika.

Od strony formalnej obie prace zostały napisane z zachowaniem wszelkich rygorów naukowych. Opierają się one na badaniach źródłowych umożliwionych przez rzetelne kwerendy w archiwach i bibliotekach specjalistycznych. Analizy są rzetelne i prowadzone zgodnie z regułami interpretacji tekstów historycznych i teologicznych. Sposób cytowania jest poprawny, a przypisy sporządzone we właściwy sposób. Szkoda jedynie, że habilitant nie odważył się na przeprowadzenie bardziej krytycznej analizy poglądów prezentowanych myślicieli i działaczy, a główny jego wysiłek skupiony jest na ich streszczeniu i prezentacji. Przydałby się również wstępny opis stanu badań oraz szczegółowa prezentacja przyjętych zasad metodologicznych. Niestety obu punktów brakuje w ocenianych monografiach.

Merytorycznie obie prace zasługują na dostrzeżenie i pozytywną ocenę. Nietrudno zauważyć, że są one względem siebie niejako komplementarne. Obie monografie skupiają się na relacjach jakie zachodzą między ideą narodową, patriotyzmem, życiem politycznym a teologią i duszpasterstwem. Postawa Szeptyckiego kontrastuje tutaj z postawą Chomyszyna. Obydwaj łączą teologię, religię, duszpasterstwo i politykę. Szeptycki decyduje się na dość radykalne zaangażowanie w kwestie polityczne bezpośrednio a jego optyka jest zasadniczo

nacjonalistyczna. Chomyszyn wybiera inną drogę. Jego ekspertyza teologiczna i duszpasterska skłania go do daleko posuniętego sceptycyzmu wobec wszelkich tendencji nacjonalistycznych oraz do podejmowania prób latynizacji obrządku greckokatolickiego. Z tej perspektywy trzeba zauważyć, iż pozytywny wymiar przedstawianych prac wykracza daleko poza ich wartość historyczną, a powiązany jest również z ich niezwykle aktualnością. Prezentowany materiał źródłowy, z całkiem niedalekiej przeszłości, pozwala nie tylko lepiej ją zrozumieć, ale także wypracować bardziej adekwatne stanowisko na przyszłość. Obie monografie księdza Kubasika są w tym względzie niezwykle pomocne.

3. Pozostały dorobek

Kubasik opublikował 15 artykułów naukowych oraz 6 recenzji książek. Artykuły naukowe można podzielić na następujące trzy grupy: pierwsza z nich dotyczy Romana Szeptyckiego (10 tekstów), druga działalności i nauczaniu bp. Chomyszyna (chodzi o 2 teksty, które poświęcone są jedynie jego postaci), trzecia zaś skupiona jest na zagadnieniach powiązanych z Ukraińską cerkwią greckokatolicką (3 teksty). Jak widać, dorobek habilitanta jest dość jednorodny, skupiony praktycznie na jednym obszarze zagadnień.

Artykuły poświęcone postaci metropolity Szeptyckiego dotyczą: przyczyny zmiany obrządku, kapłaństwa i rodziny w nauczaniu metropolity, ideału życia zakonnego, działalności metropolity na rzecz zjednoczenia cerkwi, jego troski o ukraińskich emigrantów w Ameryce Północnej i Południowej, wybranych zagadnień eschatologii, postawy metropolity wobec skomplikowanych stosunków polsko ukraińskich w latach 1918 do 1944, relacji pomiędzy metropolitą a ukraińską inteligencją, sakramentologii oraz wybranym zagadnieniom teologii duchowości (modlitwa, post, jałmużna). Jak widać problematyka ta obraca się wokół dwóch grup zagadnień: wkładu metropolity Szeptyckiego w historię kościoła ukraińskiego oraz jego poglądów teologicznych. Trzeba stwierdzić, że to połączenie zagadnień historycznych i ściśle teologicznych jest właściwe. Umożliwia ono dość szeroką prezentację postaci i poglądów Szeptyckiego.

W pierwszym z tekstów dotyczących metropolity Szeptyckiego, stanowiącym analizę przyczyny zmiany obrządku, autor wskazuje na kilka połączonych ze sobą motywów tej

konwersji: intrygę jezuitów, ultramontańską formację zaszczerpioną mu przez matkę oraz powrót do tradycji przodków. Spośród tych trzech najczęściej wymienianych powodów zmiany obrządku, Kubasik za najmniej prawdopodobny uznaje wpływ ultramontanizmu. Tekst o kapłaństwie i rodzinie w nauczaniu metropolity Szeptyckiego zarysowuje problematykę dość mocno nieobecną w studiach poświęconych jego osobie. Książka Kubasik wskazuje, że zarówno samo kapłaństwo, jak i sakrament małżeństwa oraz rodzina wyznaczają dla metropolity Szeptyckiego krąg najważniejszych zagadnień, które pozostawały w centrum jego myślenia i działalności na przestrzeni życia. Trzeci z artykułów poświęcony Szeptyckiemu stanowi kontynuację poprzedniego i dotyczy ideału życia zakonnego w Cerkwi greckokatolickiej. Zdaniem Kubasika, metropolita Szeptycki uważał odnowę życia zakonnego za jeden z najważniejszych momentów swojej działalności duszpasterskiej. Kluczowy dla zrozumienia głównych założeń habilitanta w odniesieniu do dziedzictwa metropolity Szeptyckiego jest tekst poświęcony jego działalności na rzecz zjednoczenia cerkwi. Kubasik zauważa, że naczelną ideą, która przyświecała Szeptyckiemu polegała nie tyle na konwersji na katolicyzm rzymski, lecz trwaniu w jedności z biskupem Rzymu przy zachowaniu swojego własnego obrządku. Kubasik podkreśla, że w celu realizacji zjednoczenia cerkwi, Szeptycki pozostawał w kontaktach z wieloma hierarchami cerkwi prawosławnej. Jego działalność w tym względzie nie przynosiła jednak jakichś większych, oczekiwanych rezultatów. Przyczyny niepowodzeń w tym względzie Kubasik upatruje w fakcie, że na czele ukraińskiej Cerkwi prawosławnej stali Rosjanie, którzy nie mieli żadnych powodów, aby realizować ukraińskie interesy narodowe. Ciekawym przyczynkiem naukowym jest artykuł poświęcony trosce metropolity Andrzeja Szeptyckiego o ukraińskich emigrantów w Ameryce Północnej i Południowej. Opowiada on między innymi o wizycie metropolity w Ameryce Północnej w 1910 roku, podczas której spotkał się on ze społecznościami imigrantów w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Artykuł opisuje również ponowną wizytę w Ameryce w 1921 roku oraz pobyty w Argentynie i Brazylii w 1922 roku. Politycznym oddziaływaniem metropolity Szeptyckiego zajmują się teksty poświęcone jego postawie wobec skomplikowanych stosunków polsko-ukraińskich w latach 1918-1944 oraz relacjom pomiędzy nim a ukraińską inteligencją. Dwa ostatnie artykuły posiadają bardziej teologiczny charakter, a ich przedmiotem jest sakramentologia oraz zagadnienia związane z teologią duchowości. Teksty te traktują zarówno o nauczaniu Szeptyckiego jak i Chomyszyna. Książka Kubasik zwraca uwagę, iż nauczanie biskupów Ukrainy było zawsze wyrażane prostym językiem, zwracało się

bowiem do ludzi w przeważającej większości prostych i słabo wykształconych. Troska o życie sakramentalne i duchowe, jak podkreśla habilitant, znajdowała się w samym centrum nauczania wspomnianych biskupów. Jednocześnie autor zwraca uwagę na pewną zasadniczą różnicę jaka istnieje między nauczaniem obu biskupów w dziedzinie teologicznej i sakramentalnej. Jego zdaniem nauczanie biskupa Chomyszyna posiada wyraźniejszy charakter teologiczny, podczas gdy katecheza Szeptyckiego zabarwiona jest wyraźnie polityką.

Teksty poświęcone oddzielnie Chomyszynowi skupiają się na dwóch zagadnieniach: jego postawie wobec ukraińskiego nacjonalizmu oraz działalności na rzecz latynizacji Cerkwi greckokatolickiej. Kubasik wykazuje, iż biskup Chomyszyn uznawał miłość do własnego narodu jako jeden z najważniejszych, wręcz podstawowych obowiązków człowieka. Odróżniał ją jednak zdecydowanie od nacjonalizmu, który, jego zdaniem, nie ma nic wspólnego z duchem Ewangelii. Nauczał, iż owocem i konsekwencją nacjonalizmu jest nie tyle umocnienie ducha narodowego, co swoistego rodzaju jego śmierć. W odniesieniu do spraw związanych z zagadnieniami czysto eklezjalnymi, Kubasik zajmuje się działalnością błogosławionego biskupa Chomyszyna na rzecz latynizacji obrządku greckokatolickiego. Zdaniem błogosławionego wspomniana latynizacja stanowiła gwarancję przetrwania unii w ogóle. Biskup Stanisławowa postulował również wprowadzenie obowiązkowego celibatu dla księży oraz opowiadał się za przejściem na kalendarz gregoriański.

Na uwagę zasługuje tekst znajdujący się w wykazie publikacji autora pod numerem piątym, poświęcony cerkwi unickiej na Ukrainie między okupacją niemiecką i sowiecką opracowany na podstawie listów pasterskich kardynała Josyfa Slipyja. Tekst poświęcony jest postaci kardynała Slipyja i jego wpływowi na rozwój narodu ukraińskiego i Cerkwi greckokatolickiej. Przedstawia on, między innymi, współpracę wspomnianego kardynała z Szeptyckim, która przyczyniła się do rozwoju szkolnictwa na wszystkich poziomach. Ksiądz Kubasik przedstawia również działania kardynała na rzecz zjednoczenia Cerkwi. Zwraca uwagę, iż napisał on cały szereg esejów poświęcony temu zagadnieniu. Z zagadnień teologicznych kardynał poświęcał najwięcej miejsca pneumatologii.

W tekście poświęconym kształtowaniu się świadomości ukraińskiego duchowieństwa greckokatolickiego w Galicji wschodniej w 19. i 20. wieku, habilitant przedstawia starania przede wszystkim rządu monarchii habsburskiej, które doprowadzić miały do wychowania

odrębnego kleru ruskiego, między innymi za pomocą specjalnie dobranych wykładowców, przez których starano się pobudzić w alumnach poczucie odrębności narodowej i nienawiść do Polaków.

W artykule poświęconym martyrologii cerkwi greckokatolickiej podczas bolszewickiej okupacji Małopolski wschodniej w latach 1939-1946, Habilitant przedstawia szczegółowo represję którym władze sowieckie poddały przede wszystkim zakony oraz instytucje wychowawcze Cerkwi. Autor zauważa, że ówczesna sytuacja międzynarodowa nie pozwalała sowietom na ostateczną likwidację Cerkwi. Szczególnie okrutne represje zaczęły się po roku 1944, kiedy to wojska ZSRR ponownie znalazły się we Lwowie.

Podsumowując całość, należy zwrócić uwagę, że mniej lub bardziej obszerne fragmenty artykułów znajdują się w omówionych w punkcie 2 niniejszej recenzji publikacjach książkowych. Chociaż fakt użycia wspomnianych fragmentów nie jest zaznaczany przez autora, to jednak trzeba zwrócić uwagę, iż autocytaty nie przekraczają przyjętej powszechnie normy 35 procent. Użyte w monografiach fragmenty pochodzą z artykułów opatrzonych w wykazie publikacji numerami 1, 4, 6, 11.

Opisane powyżej przyczynki publikowane były w przeważającej większości w czasopismach naukowych (Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego, Saeculum Christianum, Studia Oecumenica, Wrocławski Przegląd Teologiczny, Nasza Przeszłość, Świdnickie Studia Teologiczne, Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne, Łódzkie Studia Teologiczne, Forum Teologiczne). Dowodzą one umiejętności badawczych i argumentacyjnych Habilitanta.

4. Działalność dydaktyczna i popularyzatorska

W latach 2007-2014, ks. Kubasik był wykładowcą w Wyższym Seminarium Duchownym Wikariatu Apostolskiego w Iquitos w Peru. W tym samym okresie pracował również w proseminarium wspomnianego Wikariatu, gdzie przygotowywał młodych kandydatów do podjęcia studiów w Seminarium Wyższym. W roku 2018 pełnił funkcje dydaktyczne w Seminarium diecezji Huancavelica. W Peru, ks. Kubasik współpracował również z władzami lokalnymi w tworzeniu szkół na terytorium parafii, gdzie pełnił funkcję duszpasterską. Ks. Kubasik wygłosił również wykłady na zaproszenie diecezji Guayaquil oraz podejmował wiele

inicjatyw promujących i popularyzujących wiedzę. Wypada zatem zauważyć, iż w ciągu swojej działalności łączył umiejętnie duszpasterstwo, naukę i popularyzację wiedzy.

5. Wniosek

Podsumowując powyższe ustalenia i analizy stwierdzam, iż dorobek naukowy i działalność ks. dr. Adama Kubasika są wystarczające do nadaniu mu stopnia doktora habilitowanego teologii. Zasługą Habilitanta i jego wkładem do nauki jest wyczerpująca analiza teologiczna i historyczno-kontekstualna dwóch wybitnych postaci ukraińskiej Cerkwi greckokatolickiej, metropolity Andrzeja Szeptyckiego oraz bł. biskupa Grzegorza Chomyszyna. Naukowa praca Habilitanta przyczynia się do lepszego poznania skomplikowanych politycznie i teologicznie fragmentów całkiem niedawnej historii Kościoła i Europy. Tym samym wnioskuje o dopuszczenie ks. Adama Kubasika do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

ks. dr hab. Robert J. Woźniak

Kraków 08.02.2022